

Elever med synsnedsættelse i grundskolen

Det pædagogiske personale har en stor rolle at spille, når en elev med synsnedsættelse skal deltage, trives og udvikle sig fagligt og socialt i grundskolen. Det er bl.a. vigtigt, at personalet ruster sig til at anvende hjælpemidler samt sætter fokus på de fysiske omgivelser og på klasserumskulturen for at skabe inkluderende læringsmiljøer.

En elev med synsnedsættelse kan opleve sig udfordret i forhold til faglig og social deltagelse i skolens fællesskaber. Men man kan som lærer og pædagog være med til at begrænse udfordringerne. Det handler bl.a. om at forstå, hvor meget eleven faktisk kan se, og hvordan synet fungerer i en skolekontekst. Ud fra den indsigt kan man beslutte, hvilke fysiske og praktiske hensyn der skal tages – fx om de fysiske rammer med belysning og elevens placering i klasselokalet er optimal.

Man står som lærer og pædagog ikke alene med opgaven. Man kan konsultere synskonsulenter og elevens forældre. Mange af tiltagene, som en elev med synsnedsættelse har gavn af, kommer hele klassen til gode. Det gælder fx et godt lytemiljø med en klar verbal kultur (Statlig specialpædagogisk tjeneste, 2018).

Baggrund og typiske udfordringer

Synet har mange kommunikative formål i samspil med de øvrige sanser. Man bruger synet i socialt samvær og i interaktion, til at aflæse kropssprog og mimik og til at orientere og bevæge sig rundt. Synet er også i mange tilfælde omdrejningspunktet i læringssammenhænge (Bøgh, Mortensen og Tikjøb, 2016). Tænk på, hvor udbredt visuel formidling er på tavler, whiteboards, smartboards og i PowerPoint.

En elev med synsnedsættelse kan derfor opleve udfordringer i forhold til deltagelse i den almene undervisning i grundskolen, hvis der ikke tages højde for tilgange, der kan understøtte elevens deltagelsesmuligheder fagligt såvel som socialt (Socialstyrelsen 2015).

For blinde børn og unge er punktskrift adgangen til et skriftsprog, som giver muligheder for deltagelse i læring, uddannelse og selvstændig skriftlig formidling og informations- og videnstilegnelse. At lære punktskrift er en højt specialiseret indsats baseret på en tværfaglig kobling af viden om synsrehabilitering, læsning, understøttende hjælpemidler og pædagogik. Punktskrift skal introduceres tidligt, og indsatsen kan starte i både familie og dagtilbud, på samme tid som seende børn støttes i sproglig opmærksomhed og interesse for læsning og skrift. Den tidlige indsats for at lære blinde børn punktskrift kan eksempelvis bestå af leg og træning med særlige taktile læremidler.

Tilgængelige undervisningsmaterialer

Hvis det pædagogiske personale er på forkant med, hvad eleverne i klassen skal lære, og hvilke aktiviteter der skal foregå, kan undervisningsmaterialerne gøres tilgængelige i god tid.

En elev med synsnedsettelse kan have gavn af materialer i forstørret form. Det kan også være nyttigt at anvende billeder med kontraster og simple symboler. Lærere og pædagoger bør

desuden være opmærksomme på graden af crowding, dvs. mængden af unødvendig information. En høj grad af crowding kan gøre det sværere at se det væsentlige.

Hvis man som lærer eller pædagog systematiser ophængning af materialer i klasseværelset og i undervisningsopgaver, hjælper man eleven med synsnedsettelse (Bergmann et. al,

2012). Som pædagogisk personale kan man få adgang til at hente undervisningsmaterialer og idéer til at gøre materialer tilgængelige på:

- Synscenter Refsnæs (www.synref.dk)
- NOTA (www.nota.dk)
- Biblus (www.biblus.dk).

Der er ikke ét svar på, hvordan man som lærer eller pædagog bedst støtter eleven. Det afhænger bl.a. af graden af synsnedsettelse. Derfor er det vigtigt at kende elevens synsstyrke – også betegnet 'visus' – og at vide, hvordan eleven bruger sit syn i dagligdagen. Der er stor forskel på, hvilken støtte der skal til, alt efter om eleven er svagsynet, stærkt svagsynet, socialt blind eller praktisk blind (Bøgh, Mortensen og Tikjøb, 2016).

En elev med alvorlig synsnedsettelse er som oftest tilknyttet en synskonsulent. Synskonsulenten besidder den specifikke viden, man som lærer og pædagog har brug for, og kan også hjælpe med at søge om specialpædagogisk bistand. Synscenter Refsnæs kan fortælle, hvilken synskonsulent den enkelte kommune samarbejder med, og på deres hjemmeside kan man finde tilbud om kurser til fagprofessionelle.

Virkningsfulde tilgange

De virkningsfulde tilgange er konkrete metoder til at skabe de bedste forudsætninger for, at en elev med synsnedsettelse kan deltage fagligt og socialt i klassen. Tilgangene afspejler disse gode råd (Fx Haven og Rødsgaard- Mathiesen, 2016; Bøgh, Mortensen og Tikjøb, 2016):

- Få indsigt i synsnedsettelsens type og omfang.
- Fokuser på elevens faglige og sociale deltagelse i skolens fællesskaber.
- Integrer synshensyn i undervisningen til gavn for alle elever.
- Brug hjælpemidler optimalt.

- Søg specialviden på området, og samarbejd med relevante samarbejdspartnere om en løbende inklusionsindsats.

Konkret indsigt i funktionsnedsettelsen kan være en øjenåbner

Det kan være en øjenåbner, hvis det pædagogiske personale og klassekammeraterne får en fornemmelse af, hvad eleven reelt ser. Hvis man har en elev med synsnedsettelse, kan omgivelserne prøve simulationsbriller. Det er briller, som gengiver de synsvanskeligheder, eleven har. Synskonsulenten kan arrangere afprøvning af simulationsbriller for faglærere, årgangsteam, klassen med flere.

Det er lærerigt at sætte sig i elevens sted. Det er nemmere at tage hensyn, hvis man forstår og har erfaret, hvad der er på spil. Læreren kan ligeledes supplere med undervisningsforløb – fx et tema om sanserne, som kan give elevens klassekammerater en mere dybdegående viden om de udfordringer, synsnedsettelsen fører med sig.

Ressourcesyn er første skridt mod øget deltagelse

En elev kan have en synsnedsettelse, men kan aldrig være funktionsnedsettelsen. Eleven er altid også alt muligt andet.

Som lærer og pædagog skal man arbejde med at gøre det muligt for eleven at indtage andre, positive positioner. Udgangspunktet er at betragte og itale-

sætte eleven som en ressource og som enhver anden elev. Når man gør det, ser man også lettere alle de situationer, hvor eleven lykkes. Lærere og pædagoger skal stille de samme forventninger til eleven med synsnedsettelse som til de øvrige elever. Eleven skal nå de samme mål. Og der skal fokus på, hvordan de kompenserende tiltag kan være gavnlige for hele klassen.

Det er en god idé at overveje gruppekonstellationer i undervisningen nøje. Man kan desuden hjælpe alle elever med at lave legeaftaler til frikvarteret inden timens afslutning. Det pædagogiske personale kan også løbende observere, hvordan elevens relationer, kommunikation, sprogbrug og deltagelse er i de faglige og sociale fællesskaber – også i legen og samværet i frikvarterne. En elev med synsnedsettelse foretrækker ofte at interagere og lege med én eller få klassekammerater ad gangen.

Et godt lyttemiljø gavner hele klassen

En elev med synsnedsettelse har brug for, at der er et velfungerende lyttemiljø med en klar verbal kultur. En elev med synsnedsettelse har fx ofte svært ved at se, hvad der skrives på tavlen. Et godt lyttemiljø er derfor afgørende for elevens udbytte af undervisningen. Det er nødvendigt for eleven at kunne forstå, hvad der sker i klasserummet, og hvem der taler. Den verbale kommunikation skal derfor være klar og evt. fokusere på at beskrive visuelle elementer, som eleven ikke kan se (synstolkning) – både i faglige og sociale sammenhænge. Fx kan det være givtigt, hvis lærere og pæda-

goger gentager det, én elev har sagt og sætter navn på afsenderen (Statlig specialpedagogisk tjeneste, 2018).

Et godt lyttemiljø giver gode betingelser for undervisning og læring til gavn for hele klassen.

De fysiske rammer og belysning er vigtige faktorer for deltagelse

Elevers placering og behov for belysning er andre vigtige opmærksomhedspunkter. Udgangspunktet bør være, hvor meget eleven ser, og hvad der virker for eleven.

Placeringen af en elev med synsnedsettelse afhænger meget af, hvilken form for synsnedsettelse eleven har. Nogle har brug for en kraftig belysning, mens andre er blændingsfølsomme. En elev foretrækker måske en diffus, almen belysning og afskærmning af udelyset, som ellers kan blænde. En anden elev behøver måske en arbejdslampe med regulerbar lysstyrke og -farve.

For en elev med synsnedsettelse har det også stor positiv betydning for deltagelsesmulighederne, hvis eleverne i klassen generelt er gode til at indgå i makkerpar og hjælpe hinanden.

Nødvendige hjælpemidler kræver forberedelse

Det er en fordel, hvis man som lærer eller pædagog inden skoleårets begynd-

else har afklaret, om eleven har brug for hjælpemidler. Det kommer til at virke mere naturligt for alle elever i en klasse, hvis det er på plads og bliver en integreret del af undervisningen fra starten.

Der kan dog være behov for at benytte andre hjælpemidler med tiden.

Der findes en lang række hjælpemidler, som kan kompensere en elev med synsnedsettelse, fx:

- optikstøttende hjælpemidler som lup og kikkert
- it-hjælpemidler som computer og tablet med forstørrelsesprogram eller mulighed for at få tekst læst op ved hjælp af en talesyntese
- manuelle og digitale hjælpemidler til elever, som er punktlæsere
- det fysiske læringsmiljø i undervisningslokalet og generelt på skolen kan blive indrettet på en måde, hvor eleven kan udvikle sin mobility, så han eller hun kan orientere sig og bevæge sig rundt selvstændigt.

Det er skolens ansvar med hjælp fra PPR at udrede elevens behov for hjælpemidler til undervisningen. Det er også skolens ansvar, at hjælpemidlerne stilles til rådighed for eleven. Desuden skal både eleven og det pædagogiske personale undervises i at betjene udstyret.

Hent mere viden og inspiration

Du kan finde mere viden og inspiration om elever med synsnedsettelse i inkluderende læringsmiljøer på nedenstående hjemmesider.

Elever med synsnedsettelse

- Synscenter Refnæs: <http://synref.dk/>
- Dansk Blindesamfund: <https://blind.dk/livet-med-synshandicap/guides/punkt-skrift-braille>
- Dansk Blindesamfunds Ungdom: <http://dbsu.dk/>
- Landsforeningen af forældre til blinde og svagsynede: <https://www.lfbs.dk/>
- Socialstyrelsens sider om synshandicap: www.socialstyrelsen.dk/handicap/synshandicap
- Socialstyrelsens forløbsbeskrivelse om børn og unge med alvorlig synsnedsettelse: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/forlobsbeskrivelse-born-og-unge-med-alvorlig-synsnedsettelse>

Det pædagogiske personales samarbejdsflader

Det er vigtigt, at det pædagogiske personale samarbejder med kolleger, ledelse og skolens ressourceperson og henter sparring fra en synskonulent. Samtidig har elevens forældre og eleven selv værdifuld viden om udfordringer og løsninger.

At være nysgerrig på elevens perspektiv og aktivt inddrage elevens oplevelse af muligheder for deltagelse i de faglige og sociale fællesskaber giver indsigt i, hvilke dilemmaer og udfordringer der kan være på spil for eleven. Ligesom det giver en forståelse for, i

hvilke situationer eleven oplever, at han eller hun lykkes.

Forældresamarbejdet tager udgangspunkt i den fælles opgave med at styrke elevens læring, trivsel og udvikling. Som lærer kan man drage stor nytte af, at forældrene typisk har en specifik viden om elevens synsnedsettelse. Forældrene er dermed en ressource og kilde til vigtig viden. De vil også kunne hjælpe med at tjekke op på hjælpemidler og sørge for, at deres barn er selvhjulpent.

Litteraturliste

Delnotat om elever med synsnedsettelse i inkluderende læringsmiljøer

Nedenfor fremgår den litteratur, som er anvendt i delnotatet om elever med synsnedsettelse i inkluderende læringsmiljøer.

Ardito, M. og Roberts, J. (2008):

"Fysiske aktiviteter for børn og unge med synshandicap", Videncenter for Synshandicap

Bergmann. A. et. al. (2012):

"Billeder til fingerspidserne", Socialstyrelsen

Bøgh, K.; Mortensen, P. E. og

Tikjøb, T. (2016):

"Synstab" i R. Alenkær (red), Inklusionsvejlederen 2. Elev og diagnose, Dafolo

Hall, E.; Lizewski R. og

McCoskrie E. (2007):

"Leg, legetøj og spil for synshandicappede børn og deres seende kammerater", Videncenter for Synshandicap

Olsen, K.; Soulié T. og

Teilmann T. (2010):

"FRI LEG – Gode rammer for udendørs aktiviteter i frikvarter og SFO for blinde og svagsynede børn", Handicapidrættens Videncenter og Videncenter for Synshandicap

Socialstyrelsen (2015):

"Forløbsbeskrivelse: Rehabilitering og undervisning af børn og unge med alvorlig synsnedsettelse 0-18 år"

Soulié T.; Flygstrup B. og

Selmer J.(2018):

"Alle til idræt", Handicapidrættens Videnscenter

Statlig specialpedagogisk tjeneste (2018):

"Hvordan skabe godt lytemiljø i skole og barnehage?"